

Juris Grigorjevs, Aleksejs Andronovs (Aleksey Andronov)

Apspriežas instrumentālais fonētiķis un papīra fonologs (sarakste par diftongiskajiem savienojumiem un citiem valodas apraksta jautājumiem)

- Vai dzīvē vispār kas ir pilnīgi skaidrs?
- Kaut kas liekas skaidrs šobrīd, tas arī jāpieraksta, lai citi to pēc tam nokritizē un liek priekšā savu izpratni.

Instrumentālais fonētiķis – papīra fonologam (2013. g. 17. janvārī)

Sveiks, kolēģi!

Iespējams, ka Tu jau esi saskāries ar maniem uzskatiem par divskaņiem un diftongiskajiem savienojumiem, kas atšķiras no tradicionāli pieņemtajiem. Arī par „zilbes intonācijām” man ir savs viedoklis, kas gan šobrīd ir balstīts tikai uz pilotpētījuma datiem, tāpēc nav pagaidām vispārināms.

Jautājumā par diftongiskajiem savienojumiem kā zilbes centra veidotājiem es nespēju atbalstīt līdzskaņa (skaneņa) iekļaušanu zilbes kodolā, jo tas ir pretrunā ar vispārēji pieņemto zilbes struktūru, bet daži oponenti iebilst, ka, ja to neiekļaus, „intonācijas” realizācija izies ārpus zilbes kodola robežām (stieptās un lautzāmes intonācijas gadījumā tā parādīsies zilbes beigās). Vai varētu lūgt Tevi izteikt savu viedokli par manu diftongisko savienojumu interpretāciju, ko konspektīvi izklāstīšu turpmāk?

Tradicionāli tiek uzskatīts, ka diftongiskie savienojumi funkcionē līdzīgi divskaņiem, veidojot garās zilbes (Strautiņa, Šulce 2004, 27), un ir dažādu zilbes intonējumu nesēji (Laua 1997, 29). Daži valodnieki diftongiskos savienojumus uz šīs funkcionālās analogijas pamata uzskata par divskaņu analogiem.

Tas, ka abi diftongiskā savienojuma elementi var tikt tonāli modulēti līdzīgi tam, kā tiek modulēti divskaņa komponenti, izriet no skaneņu relatīvās sonoritātes jeb skanīguma, ko nodrošina samērā atvērtais gaisa ceļš un balss saišu darbība skaneņa artikulācijas laikā. Pēc sonoritātes pieauguma tiek veidotas valodas skaņu sonoritātes skalas, latviešu valodas skala varētu izskatīties šāda (sal. Auziņa 2007):

10	zema mēles pacēluma patskaņi	/æ æ: a a:/
	vidēja mēles pacēluma patskaņi	/e e: o o:/
	augsta mēles pacēluma patskaņi	/i i: u u:/
9	plūdeņi un puspatskaņi (visi aproksimanti)	/l ʎ/ un [j v]=[i u]
8	vibrants	/r/
7	nāseņi	/m n ņ/ un [ŋ]
6	balsīgie berzeņi	/v z ʒ j/
5	nebalsīgie berzeņi	/f s ʃ x/
4	balsīgās afrikātas	/dʒ dʒ/
3	nebalsīgās afrikātas	/tʃ tʃ/
2	balsīgie slēdzeņi	/b d ɟ g/
1	nebalsīgie slēdzeņi	/p t c k/

Tā kā pat skanīgākie no skaneņiem (*l* un *ʎ*) ir mazāk atvērti par patskaņiem, tos varētu salīdzināt ar nezilbiskajiem patskaņiem, kas rodas līdzskaņu *v* un *j* daļējas vokalizācijas rezultātā. Latviešu valodniecībā ir pieņemts, ka nezilbiskie patskaņi nevar būt zilbes centra jeb kodola veidotāji, tāpēc par aplamu uzskatāms arī diftongiskā savienojuma līdzskaņa iekļāvums zilbes centrā, jo tas pēc būtības pieder zilbes beigām.

Atbilstoši sonoritātes teorijai zilbes kodolu veido sonoritātes virsotne, t. i., zilbes skaņa ar vislielāko sonoritāti, bet zilbes sākumā skaņas izkārtojās sonoritātes pieauguma secībā (no kreisās uz labo pusi) un zilbes beigās – sonoritātes samazināšanās secībā (Markus 2000, 9; Roca and Johnson 2000, 255). Tā kā gan nezilbiskie patskaņi *i* un *u*, gan skaneņi ir ar mazāku sonoritāti nekā vokāļiem, tie kopā ar vokāli nevar veidot zilbes kodolu.

Atbilstoši relatīvā laika jeb X teorijas zilbes struktūras modelim, zilbes kodols nevar aizņemt vairāk par divām relatīvā laika vienībām, tāpēc zilbes kodolā nav iespējami trīsskaņi (trīs īsu patskaņu savienojumi) vai gara patskaņa savienojums ar īsu. Īsās skaņas (īsi patskaņi un līdzskaņi) aizņem vienu relatīvā laika vienību un veido īso zilbju kodolus. Garās skaņas (garie patskaņi un divskaņi) aizņem divas relatīvā laika vienības un veido garo zilbju kodolus.

Tas, ka skanenis savas sonoritātes dēļ netiek iekļauts zilbes kodolā, lai gan tajā aiz īsa patskaņa ir „brīva” viena relatīvā laika vienība, ir pretrunā ar teoriju par latviešu valodas zilbes intonācijām, kurā tiek pieņemts, ka intonācija īstenojas tikai garajās zilbēs, t. i., zilbēs, kuru kodolu veido

arī diftongiskie savienojumi. Tā kā diftongiskā savienojuma līdzskanis nepieder zilbes kodolam, būtu jāmaina norāde par intonācijas īstenošanās nosacījumiem, vai nu nosakot, ka intonācija realizējas garajās zilbēs un īsajās zilbēs, kurās īsam patskanim seko tautosillabisks skanenis, vai arī, ka intonācija realizējas zilbēs, kurās ir garš patskanis, divskanis un diftongisks savienojums.

Izmainot zilbju intonāciju īstenošanās nosacījumus pēc minētā parauga, tiek atrisināta pretruna starp X teorijas un sonoritātes principa noteikto zilbes struktūru no vienas puses un tradicionālo sapratni par zilbes tonālo modulāciju no otras puses.

Jau iepriekš pateicos!

Papīra fonologs – instrumentālajam fonētiķim (2013. g. 17. janvārī)

Sveiks, dārgais kolēģi!

Paldies par uzticēšanos.

Es nevaru piekrist Tavai interpretācijai un tam ir gan „lieli”, gan „mazi” iemesli.

Šeit, protams, saduramies ar mūžīgo instrumentālās un funkcionālas fonētikas konfliktu. Instrumentālā fonētika pēc būtības ir universāla, bet funkcionālā ir individuāla. Var aprakstīt cilvēka *Valodas*¹² fonētiku, resp. skaņas u. c. parādības, kas ir raksturīgas cilvēka runas aparātam, tātad visām valodām, bet nevar būt tādas universālas, visām valodām derīgas fonoloģijas, jo funkcijas ir iespējams noteikt un aprakstīt tikai slēgtā sistēmā (resp., vienā konkrētā sistēmā). Universālas, protams, var būt (un pēc tā būtu jātiecas) fonoloģisko pētījumu metodes, principi.

Tevis piedāvātais apraksts balstās instrumentālās fonētikas pētījumos, kas, no vienas puses ir labi, bet, no otras puses, neļauj saskatīt latviešu valodas principiālo specifiku. Tā skaņu sonoritātes skala pēc būtības ir universāla, tā raksturo cilvēka *Valodu* vispār, tātad arī latviešu (un krievu, un latīņu u. c.) valodu. Bet tieši tāpēc šāds apraksts aizēno valodu individualitāti.

Otrkārt, instrumentālās fonētikas pētījumiem piemīt kontinuitāte, tajos nav diskreto robežu, jo to objekts ir kontinuāls akustisks signāls vai tikpat nepārtrauktas runas orgānu kustības; par robežu starp tādām kategorijām kā līdzskaņi un patskaņi, mēs varam tikai vienoties, tā neizriet objektīvi no akustisko vai artikulāro pētījumu rezultātiem (šādā ceļā nevar arī noteikt, cik sonoritātes pakāpju valodā ir, jo tās pakāpes nav nekādi pakāpieni, bet gan vairāk vai mazāk līdzens kāpums, „slidkalniņš”).

¹² Domāta valoda kā fenomēns, nevis kāda konkrēta valoda.

Tā tad arī robeža, kas Tavā aprakstā novilkta starp patskaņiem (10. sonoritātes pakāpe) un līdzskaņiem, ir patvaļīga, ja mēs skatāmies uz to tikai akustiski. Tāpēc uz tās nevar balstīt tālāko interpretāciju un izslēgt skaneņus no skaņām, kas piedalās zilbes veidošanā, un tālāk noraidīt tradicionālo garās zilbes izpratni.

Tāpēc arī par konkrētiem piemēriem ir iebildumi. Latīņu valodā, kā zināms, vienādi funkcionējušas (gan uzsvara vietu nosakot, gan dzejā) zilbes ar garo patskani un slēgtās zilbes ar īso patskani: $V:(C) = VC(C)$. Latviešu valodā ir citādi – vienādi funkcionē (šķir zilbes intonācijas) zilbes ar garo patskani un tikai tādas slēgtās zilbes, kurās aiz īsa patskaņa seko skanenis. Krievu valodā ir vēl citādi – nav īso un garo zilbju atšķirības, resp., $VC(C)$ tipa savienojumi neveido nekādas valodas vienības – tie ir vienkārši skaņu savienojumi, un viss. Bet sonoritātes „pakāpes” visās šajās valodās ir aptuveni vienādas, tādēļ tās nedefinē valodas individualitāti, tā tad uz tām nevar balstīties, aprakstot konkrētas valodas fonoloģisko sistēmu.

Tā tad es atbalstu tradicionālo pieeju, kas šķir garās ($V = VR$) un īsās (V) zilbes. Par diftongiskajiem savienojumiem esmu gatavs piekrist Aleksam Girdenim (*Aleksas Girdenis*), kas tos interpretē kā patskaņa un skaneņa tautosillabiskos savienojumus (vienādi, gan $[ai] = [a+j]$, gan $[al] = [a+l]$). Tā tad latviešu valodā „divskaņi” nav monofonēmas, kā bieži vien tiek uzskatīts. Bet tas jau drusku tālāk no Tava jautājuma.

Protams, es nedomāju pārvērst Tevi savā „ticībā”. Katrā ziņā lasīt Tavu tekstu bija interesanti. Lai veicas!

Instrumentālais fonētiķis – papīra fonologam (2013. g. 18. janvārī)

Sveiks, godātais kolēģi!

Paldies par ātro atbildi!

Kā jau zini, skats no malas vienmēr ir vērtīgs, jo, esot sistēmā iekšā, bieži vien dažādas nianšes paslīd garām vai tiek uztvertas kā pašas par sevi saprotamas.

Es nebrīnos par Taviem iebildumiem un būtu vairāk pārsteigts, ja Tu visam būtu piekritis... ☺

Kas attiecas uz Tevis pieminēto instrumentālās un funkcionālās fonētikas konfliktu, te mēs varētu nonākt pie stundām ilgas diskusijas, kas, iespējams, pat būtu visai rosinoša, pamācoša un vērtīga studentiem. Jāsāk jau būtu ar pašu pamatu – zinātne patiesībā ir tikai prāta vingrošana, kam bieži vien ir visai attāls sakars ar objektīvo realitāti. Jāpiekrīt X failiem – „The truth is out there...”. Cilvēks (it īpaši jau zinātnieks) tikai mēģina sev pieejamās informācijas druskas (kas bieži vien nebūt neraksturo visu kopumu) salikt noteiktā loģiskā sistēmā, jo mums ir tieksme skatīt pasauli un visu mums

apkārt kā cēloņsakarību ķēdi. Bet tas nenozīmē, ka mēs patiesi ieraugām aiz krūmiem mežu. Mēs patiesībā ne velna nezinām, un dažādu zinātnisku teoriju vērtība biežāk ir nevis realitātes atspoguļojums, bet spēja pārliecināt savus sugas brāļus par šo atziņu vērtību.

Piekrītu tam, ko Tu saki par fonētikas universalitāti un fonoloģijas individualitāti (saistībā ar katru konkrēto valodu). Tas ir tas pats vecais jautājums par saturu un formu. Visi piekritīs, ka valoda ir cilvēku saziņas līdzeklis. Arī dzīvniekiem, pat augiem ir sava *valoda*. Tātad dabā objektīvi pastāv noteikta zīmju sistēma savu vēlmju, vajadzību utt. izteikšanai. Ja runājam par valodu, tās formālā realizācija ir runa vai raksti. Ja visi cilvēki (vispārīgi raugoties) anatomiski ir līdzīgi, kāpēc pastāv dažādas saziņas sistēmas? Runas aparāts mums visiem ir spējīgs radīt jebkurā pasaules valodā sastopamās skaņas. Uztveres pētījumi ar zīdaiņiem rāda, ka pirmā dzīves gada sākuma daļā viņi spēj diferencēt visas pasaules valodās sastopamās skaņas kā atšķirīgas, bet pamazām reducē šo skaņu diferencēšanu līdz tām atšķirībām, kuras tiek lietotas dzimtajā valodā, tātad nonāk pie Tevis pieminētās slēgtās sistēmas. Patiesībā par šo slēgto sistēmu izcelsmi mēs neko nezinām. Ja salīdzinām ar Platona teoriju, varētu teikt, ka šīs sistēmas ir objektīvās realitātes atspulgu transformācijas mūsu apziņā, kam ar realitāti būtībā nav nekādas saistības. Pat dabā dzirdamās skaņas mēs atdarinām dažādi. Kāpēc? Un te nu mēs nonākam pie fonoloģijas Ahileja papēža, jo fonoloģija ir tā, kas mēģina skaidrot funkcionālo aspektu. Mēs varam konstatēt kaut kādus objektīvus faktus, piemēram, ka noteikta runas vienība sastāv no tādām un tādām skaņām, bet mēs īsti nespējam izskaidrot – kāpēc? Iemesli slēpjas psihes procesos, par kuriem cilvēcei ir visai maza saprašana, neskatoties uz zinātnes tehnisko un šobrīd pieejamo teorētisko bāzi.

Runājot par instrumentālās fonētikas pētījumiem, kas, kā Tu saki, neļauj saskatīt latviešu valodas principiālo specifiku – bet, ja nu šajā līmenī nekādas principiālas specifikas nav? Žokļa kustīgums objektīvi nosaka maksimālo fizioloģiski iespējamo atvērumu skaitu sekundē, ar kuriem lielā mērā ir saistīta silabifikācija un arī sonoritāte. Pat skaņu secībai zilbēs ir fizioloģiski noteikts pamats – to nosaka vai nu artikulārie vai perceptīvie mehānismi (retāk – psihiski emocionālie, piemēram, labskaņa). Valodu individualitāte balstās psihiskos procesos, bet tos mēs nespējam izskaidrot...

Apgalvojumiem, ka instrumentālās fonētikas pētīšanas objekts nav diskrēts un neļauj saskatīt valodas vienību robežas, es varu piekrist tikai daļēji, jo robežas starp dažādām skaņu kategorijām tomēr izriet gan no artikulāriem, gan akustiskiem datiem. „Slidkalniņš” ir vērojams tikai kategoriju iekšienē un retos gadījumos starp akustiski un auditīvi tuviem divu kategoriju locekļiem (piemēram, /l/ un /u/). Tam, ka sonoritātes „pakāpju” skaits bieži vien ir voluntāri noteikts atbilstoši konkrētā pētnieka vajadzībām

un pētījuma mērķiem, gan varu piekrist pilnībā. Labākajā gadījumā tas varētu būt kādas grupas konvencijas rezultāts.

Savā rakstā sonoritātes skalu (tabulu), nedaudz modificējot, paņēmu no Ilzes Auziņas, jo tāda šobrīd tiek Latvijā lietota, kaut pašam tik smalks dalījums nešķiet lietderīgs. Es valodas skaņas sonoritātes pieaugšanas secībā dalītu tikai 3 pakāpēs: troksneņi – skaneņi + puspatskaņi – vokāļi, lai gan populārākas ir skalas ar 5 pakāpēm: troksneņi – nāseņi – plūdeņi – puspatskaņi – vokāļi (Clements 2006, 4). Ja no mana teksta var saprast, ka skaneņi nevar būt zilbes centra veidotāji, būšu nepietiekami skaidri izteicies. Mans uzskats, ko gribēju paust – katrā zīlbe tās kodolu veido visskanīgākā/sonorākā skaņa, tāpēc, piemēram, vārdos *kalks* vai *minists* beigu zilbes kodolu veidos skanenis, bet vārdos *kalns* un *man* – tikai patskanis.

Tu raksti, ka latīņu valodā funkcionāli ekvivalentas bija zilbes ar garo patskani un slēgtās zilbes ar īso patskani, bet kas no tā būtu secināms? Tikai tas, ka akcents tika likts uz temporāli garākajām zīlbēm, kuru garumu noteica nevis pēc zilbes kodola garuma, bet zilbes kopējā garuma. ☺

Kas attiecas uz zilbes intonācijām, tās vispār ir „slidena” tēma, lai uz tām atsauktos! Es šobrīd negribu neko par tām komentēt, jo manā rīcībā ir tikai pilotpētījuma dati, bet, ja tie apstiprināsies ar lielāku informantu daudzumu, baltistiem nāksies „sagremot” pilnīgi jaunu interpretāciju tām parādībām, ko pieņemts saukt par „zilbes intonācijām” latviešu valodā.

Par divskaņiem mēs varētu plaši diskutēt vēl atsevišķi, jo manas domas arī te atšķiras. Turklāt sanāk, ka arī Tu uzskati, ka diftongiskie savienojumi un vismaz arī [aj] uzskatāmi par divskaņiem. No Tevis uzrakstītā izriet, ka /j/ arī tiek pieskaitīts skaneņiem, kaut latviešu fonētikā to tradicionāli liek pie troksneņiem. Ar /j/ un /v/ vispār ir grūti, jo šīs fonēmas var runā realizēties gan kā berzeņi, gan kā aproksimanti jeb puspatskaņi, gan kā tīri patskaņi. Te nu īsti būtu Tavš iepriekš pieminētais „slidkalniņš”. Solveigas Čeiranes disertācijas izstrādes gaitā bija skaidri redzams, ka pat uzsvērtās vienzilbes CVC konstrukcijās ([jVj] un [vVv]) /j/ un /v/ bieži realizējas nevis kā berzeņi, bet kā puspatskaņi (*approximants*). Normālos saistītas runas ierakstos tie parasti ir puspatskaņu kvalitātē, bet tautosillabiskā pozīcijā pat aiz gariem patskaņiem vai divskaņiem arī kļūst par patskaņiem.

Vēlreiz pateicos par Tavu vēstuli! Kā jau noprati no atbildēm, savā ticībā Tev mani pārvērst tik viegli neizdosies, jo man ir gana daudz argumentu, lai to nepieņemtu. Tomēr negribu, lai mans darbs izskatītos pēc dažu paradigmu reformatoru darbiem, par kuriem jādomā – kāda jēga reformēt veco un pierasto, ja jaunā sistēma neliek neko labāku vietā?! Laikam jau būs jāgatavo fonētikas un fonoloģijas grāmata profesionāļiem, kur tad varēs kārtīgi aprakstīt un pamatot (diskutējot ar tradicionālajām teorijām) manis piedāvātās izmaiņas dažādu jēdzienu interpretācijā. Paldies Tev!

Papīra fonologs – instrumentālajam fonētiķim (2013. g. 18. janvārī)

Sveiks, kolēģi!

Tu saki, ka mēs nespējam izskaidrot, kāpēc kāda runas vienība sastāv no tādām un tādām skaņām, bet es arī neizvirzītu (pagaidām?) šo uzdevumu. Būtu jau labi, ja mēs tiktu pie vienādas izpratnes par to, no kādām vienībām tas runas segments sastāv... ☺

No instrumentālajiem pētījumiem izriet nevis robežas starp kategorijām, bet varbūt (?) var izrietēt pašas pamatkategorijas, kuru robežas gan ir izplūdušas. Tā, vienmēr daudz skaidrāks ir jautājums „Cik te ir zilbju?“, nekā „Kur šo zilbju robežas?“.

Tavu apgalvojumu par to, ka katrā zilbē kodolu veido visskanīgākā/sonorākā skaņa, varbūt palaidu garām, bet vienalga – no kā tas izriet? Kāpēc zilbes centra veidošanā nevar piedalīties vairākas skaņas? Vai kādi objektīvi apstākļi to liedz? Citādi tas paliek tikai konkrētas teorijas pieņēmums.

Latīņu valodā nav tik vienkārši, kā Tu raksti („ka akcents tika likts uz temporāli garākajām zilbēm“): zilbes kopējais garums var būt dažāds, jo pirms patskaņa var būt 1, 2, 3 (varbūt arī vairāk?) skaņas un tās neskaitās, nosakot zilbes garumu. To zilbes daļu, kas ietekmē uzsvara vietu, ir prātīgi kaut kā definēt. Kāpēc lai nesauktu to par zilbes kodolu? Sosīrs to sauca *tranche vocalique* (Saussure 1894, 426).

Lai arī cik neskaidras mums rādītos zilbes intonācijas, tomēr visa klasiskā baltistika uz tām balstās, un es neesmu gatavs no tām atteikties... Tās ir vajadzīgas, lai izprastu sistēmas hierarhiskās attieksmes un struktūru kopumā. Ja tiks pierādīts, ka zilbes intonāciju nav, nāksies pārkārtot arī mūsu priekšstatus par garajām zilbēm un citām lietām.

Par /j/ – es zinu, ka latviešu fonētikā to uzskata par troksneni, bet tam nepiekrītu. Jo gan /j/, gan /v/ funkcionē kā skaneņi (tiem nav nebalsīgo pāru, un tie neietekmē iepriekšējo troksneņu balsīgumu). Kā redzi, šīs skaņas es klasificēju nevis pēc akustiskās realizācijas (kura ir problemātiska, kā Tu raksti, /v/ gadījumā). Akustiskā realizācija mani... neinteresē. ☺ Jo nav viennozīmīga sakara starp fiziku un funkciju. Kā rakstīja Anna Ābele, var trīszilbīgi izrunāt gan *a-a-a*, gan *s-s-s* (Абеле 1924, 5).

Instrumentālais fonētiķis – papīra fonologam (2013. g. 18. janvārī)

Sveiks vēlreiz! ☺

Par fonētikas vispārīgumu runājos – tas, ka kāda pazīme konkrētajā valodā neatšķiras no vispārpieņemtajām, nenozīmē, ka tās nav. Tā, protams, nebūs specifiska pazīme, kas palīdz nošķirt latviešu valodu no

citām valodām, bet viena no universālajām pasaules valodu pazīmēm, kas īstenojas arī latviešu valodā. Tad jau arī krievu valodas fonētika sastāvētu tikai no to pazīmju apraksta, kas krievu valodas skaņas atšķir no citu valodu skaņām. Bet tā taču nav! ☺

Par pētījumu uzdevumu Tu nosaki – konstatēt to, no kādām vienībām konkrēts runas segments sastāv, neskaidrojot valodas fonoloģisko parādību pamatā esošos psihiskos procesus. Tikai konstatēšana – tas jau būtu knapi bakalaura līmenis... ☺ Man visu laiku šķita, ka ar vienādu izpratni par to, no kādām vienībām katrs runas segments sastāv, nu gan nav problēmu... Segmentus noteikt instrumentāli var tīri labi. Tad tikai atliek konstatēt, ka fonēma /x/ ir realizēta kā alofons [y] vai pazudusi pavisam.

Runājot par zilbju skaitu un to robežām, Tu uzreiz nonāci visdiskutējamākajā jautājumā, kas turklāt nav īsti saistāms ar skaņu kategorijām vien. Pēc skaņu kategorijām (piemēram, slēdzeņi, spraudzeņi, vokāļi utt.) zilbju robežas varētu noteikt vienkārši, ja robežu noteikšana būtu balstīta uz skaņu kvalitāti vien. Diemžēl fonotaktika balstās arī uz psihiskiem procesiem, kas visu sarežģī.

To zilbes daļu, par kuru Tu raksti saistībā ar latīņu valodu un gribi to saukt par zilbes kodolu, fonoloģijā definē kā zilbes ritmu un apzīmē ar R (VPSV, 460), angliki *rhyme* vai *rime* (Crystal 1997, 334), kas sastāv no N (*nucleus* jeb kodola) un Cd (*coda* jeb beigām), t. i., $R=N+Cd$. Kāpēc tad mēs nevaram teikt, ka garas ir tās zilbes, kurām ir garš N vai īss $N+Cd$ (kur Cd ir skanenis, pēc Taviem apzīmējumiem sanāktu (C)VR(C), tikai R nebūtu zilbes centra jeb kodola daļa, bet beigu daļa...)?

Tas, ka neesi gatavs atteikties no „zilbes intonācijām” (tradicionālajā izpratnē), apliecina Tavu pieķeršanos noteiktas „teorijas pieņēmumiem”... Tas, ka garumu diferenciācija un glotalizācija ir arī citās Baltijas jūras piekrastes tautu valodās (vismaz dialektos), kur šos fenomenus nesauc par zilbes intonācijām, Tev nelielas svarīgi, jo nesaskan ar Tev pierastās teorijas pieņēmumiem... ☺ Tu uzsver, ka intonācijas akustiskā realizācija Tevi neinteresē, jo „nav viennozīmīga sakara starp fiziku un funkciju”. 99,9 % gadījumu nav sakara arī starp „zilbes intonāciju” (arī tās fizikālo, fizioloģisko realizāciju un auditīvo rezultātu) un nozīmi, bet te Tu nesaskaņu starp fiziku un funkciju negribi atzīt. ☺ Kāpēc tad pat trīs intonāciju apgabalā nav vienotas intonāciju sistēmas? Es drīzāk teiktu, ka „intonācija” ir kolektīvās piederības iezīmētāja, nevis tonēma.

Runājot par /j/ un /v/ nebalsīgā pāra locekļa neesamību, Tavam apgalvojumam mūsdienu latviešu valodā būs taisnība tikai /j/ gadījumā, jo /v/ ir pārī ar /f/.

Papīra fonologs – instrumentālajam fonētikim (2013. g. 18. janvārī)

Sveiks!

Kaut kādus segmentus instrumentāli izšķirt, protams, var, tikai tie nebūs konkrētas valodas runas segmenti. Citādi nevar saprast, kāpēc krievu valodā [ai] ir divas fonēmas (neviens nerunā par divskaņiem), bet angļu [ai] ir viena fonēma. Akustiski vienādu signālu dažādu valodu pārstāvji segmentē dažādi.

Par nepieciešamību konstatēt runas elementus un bakalaura līmeni – ha-ha! ☺ Vai tad ir skaidrs par latviešu valodas divskaņiem (vienu fonēmu vai divas), par afrikātām (vienu fonēmu vai divas)? ☺ Baidos, ka bakalaura nespētu pat apkopot visu valodnieku viedokļus par šiem jautājumiem. Tāpēc jau pieminēju kā piemēru zilbju robežas jautājumu, bet Tu saki „bakalaura darbs”... ☺

Latīņu valodā runa tomēr nav par to zilbes daļu, ko sauc par ritmu. Vārdā *cirks* par zilbes garumu atbild tikai segments *-ir-*, nevis *-irks...* Tautosillabisko sonantu ar zilbes centru saista tieši garās zilbes veidošanas funkcija, bet vai kaut kas saista arī ar beigām?

Atbildot uz Tavu pārmetumu, ka man neliekas svarīgi tas, ka Baltijas jūras reģiona valodās latviešu zilbes intonācijām līdzīgus fenomenus interpretēt atšķirīgi, – mani jau neinteresē, kā tas izpaužas fonētiski (akustikā vai artikulācijā), svarīgi, ka visas Tevis minētās parādības ir dažādas zilbes izrunas iespējas, kas ir saistītas ar nozīmi, tātad ir fonoloģiski nozīmīgas. Kā kuru sauc katrā nacionālajā tradīcijā, nav būtisks jautājums – var visu saukt par zilbes intonācijām vai toņiem, vai garuma pakāpēm, vai *stød'u*, vai kā citādi. Tās visas ir suprasegmentālas parādības, kas realizējas zilbē (tāpat uzsvars realizējas vārdā, bet intonācija – frāzē). Īsti nesapratu, kāpēc Tev tik ļoti vajag atrast „vienotu intonāciju sistēmu”. Tai nav obligāti jābūt. Pat divu cilvēku valoda zināmā mērā atšķiras. Par intonāciju nivelēšanos runā, kopš valodniecībā tika pamanīta šī parādība, bet 1) tomēr parādība tika pamanīta, 2) intonācijas tomēr nav vēl galīgi nivelējušās. ☺

/v/ ar /f/ nav funkcionāls pāris! Nav latviešu valodā mijas *v/f* (kā krievu valodā *копова/копов* [..f]). Tie tikai akustiski un artikulācijas ziņā ir līdzīgi, bet funkcionāli tos nekas nesaista (ja runa ir par balsīgumu).

Instrumentālais fonētiķis – papīra fonologam (2013. g. 18. janvārī)

Sveiks! ☺

Tam, ka nosacīti vienādu akustisku signālu dažādu valodu runātāji segmentē dažādi, es piekrītu. Bet tam nav nekāda sakara ar pašu signālu,

jo tas saistīts ar mums neizprotamajiem psihiskajiem procesiem, kuri rada atšķirīgu viena fenomena interpretāciju.

Tas, ka vārdā *cirks* par zilbes garumu atbild tikai segments *-ir-*, nevis *-irks*, jau atkal būs tikai atbilstoši Tevis akceptētās teorijas pieņēmumam. ☺ Tieši tas, ko Tu iepriekš pārmeti man. ☺ Turklāt jāņem vērā, ka latīniski šis vārds sastāv no divām zilbēm *cir-cus*, kas atbilst CVC struktūrai. Tā kā otrā zilbe beigās ir slēgta, to latīņu valodā uzskata par garu, bet, atbilstoši Tavam skaidrojumam, nav svarīgi, vai zilbes beigās ir skanenis vai troksnenis. Latviešu valodā zilbi *cirks* par garu var uzskatīt tikai tad, ja drudzaini turas pie pieņēmuma, ka īsa patskaņa tautosillabisks savienojums ar skaneni ir tikpat nedalāms kā divskaņa komponenti un uzskatāms par zilbes centra veidotāju, vai arī – ka zilbes centru var veidot divas dažādu kategoriju skaņas. Ja uz šo pašu zilbi palūkojas no neitrāla skatu punkta, zilbe atzīstama par īsu un *r* kā mazāk sonors elements zilbes kodolā nav iekļaujams. Ar zilbes beigām šo tautosillabisko skaneni saista atrašanās pēckodola līdzskaņu grupā.

Tev droši vien nebūs noslēpums, ka dažādos Latvijas novados vienus un tos pašus vārdus izrunā ar atšķirīgām „zilbes intonācijām”, bet saziņu tas netraucē. Kad kādreiz ierakstījām Rasmu Grīslī, viņa pati atzina, ka tēvs to pašu vārdu izrunājis ar citu intonāciju nekā māte (abi bija no „trīs intonāciju” apgabala). Apgalvodams, ka katru divu cilvēku valoda zināmā mērā atšķiras, Tu nonāc pretrunā pats ar sevi. Individuālas īpatnības nav funkcionāli nozīmīgas. Bet vienotas „intonāciju” sistēmas nekad nav bijis. Tu droši vien gribētu ieviest arī *r*? Sistēmas labad arī es pret to neiebilstu, bet arī šis līdzskanis visā Latvijā varbūt nekad nav runāts. Kā būtisku faktoru Tu norādi to, ka zilbes „intonācijas” kāds pamanīja un sāka apzīmēt. Šaubos, ka tās pamanīja nozīmes šķiršanas dēļ. Drīzāk (vismaz sākumā) – pamanīja kā reģionālu šķīrēj pazīmi. ☺ Tāda tā ir vēl arvien. Ja funkcionālā nozīmība ir signalizēšana par izcelsmes vietu, tad nestrīdos – šāda funkcija tām ir vēl tagad.

Par */v/ : /f/* esamību pārī vai ne – vai Tu esi dzirdējis, kā latvieši izrunā, piemēram, vārdu *Afganistāna*? Lieta vienkārši tāda, ka */f/* latviešu valodā ir samērā jauna fonēma, tāpēc nav sevišķi daudz vārdu, kur būtu asimilācijas pozīcija. Un kā būs ar *karafe* un *žirafe* daudzskaitļa ģenitīvā? Ja kaut drusku valodu zini un gribēsi būt līdz galam godīgs, atcerēties, ka ir precīza analogija ar *nāve* un *dzērve*... ☺ Tas jau normāli, ka jaunākām skaņām ir mazāka distribūcija (arī */x/*, */o/* un */δ/*), bet mūsdienās tās vairs netiek uztvertas par „svešām skaņām” un iekļaujas valodas sistēmā arī pēc fonoloģiskajiem nosacījumiem.

Man ir prieks padiskutēt ar Tevi. ☺ Mums abiem (kā jau zinātniekiem) tā ir laba prāta „ģimnastika”... ☺ Un patiesībā mūs jau īpaši nesatrauc „lieta par sevi”, mums vairāk rūp savas taisnības pierādīšana, jeb precīzāk – otra pārliecināšana par savu taisnību... ☺

Jauku vakaru!

Papīra fonologs – instrumentālajam fonētiķim (2013. g. 19. janvārī)

Labrīt, kolēģi!

Tur jau ir tā lieta, ka dažādi valodnieki saskata vienā un tai pašā valodā dažādus faktus (šajā gadījumā – dažādus segmentus). Bet Tu saki, ka tur viss skaidrs...

Nesapratu, kāpēc raksti, ka apgalvojums par vārda *cirks* zilbes garumu (ka par to atbild tikai segments *-ir-*, nevis visa ritma *-irks*) būtu tikai kādas konkrētas teorijas pieņēmums. Ja salīdzinām *cirks* un *risks* – vienā būs fonoloģiski garā zilbe, bet otrā – īsa. Svarīgi, kas ir tieši aiz patskaņa (skanenis vai troksnenis), nevis viss zilbes ritms. Tāpēc skanenis tuvāk draudzējas ar patskani, nekā ar to, kas ir aiz skaneņa. Tāpēc funkcionāli ir pamats to apvienot ar patskani, nevis ar zilbes ritma beigām.

Savukārt man nešķiet tiesīgs Tavs paskaidrojums, ka skanenis vairāk saistīts ar pēc tā esošām skaņām, tāpēc ka tie visi kopā atrodas pēckodola līdzskaņu grupā. Tā varētu teikt, ja mēs zinātu, kas ir kodols... Bet mēs tieši to gribam uzzināt. ☺

Par to, kas traucē vai netraucē saziņu, varu pateikt, ka arī dažādas redukcijas pakāpes, līdzskaņu izrunas nianšes u. c. saziņu netraucē. Tas nenozīmē, ka katram cilvēkam nav savas individuālās valodas sistēmas. Kā zināms, arī katrā ciemā ir sava valodas sistēma (ar zināmām svārstībām), arī katrā izloksnē utt.

Vārds *Afganistāna*, protams, ir īsti latvisks vārds, lai uz tā būvētu fonoloģisko /v/ un /f/ attieksmju interpretāciju! ☺ Protams, ka /f/ ir jauna fonēma, un tā ir vēl daudzējādā ziņā sveša. Ar laiku, kad tā stāsies regulārajās attieksmēs ar /v/, varēs domāt par tās fonoloģiskās vietas koriģēšanu. Par analogiju ar *karafi* un *žirafi* Tu necitē līdz galam manis rakstīto: es tur teicu „funkcionāli tos nekas nesaista (ja runa ir par balsīgumu)”. Bet tagad Tu runā par artikulācijas vietu. Tu taču neteiksi, ka /v/ ir nebalsīgais (kā, piemēram, /p/), balstoties uz analogiju *dzērve – dzērvju = tulpe – tulpju*...

Diez vai piekrtu arī tam, ka individuālas valodas īpatnības nav funkcionāli nozīmīgas. Ja jau katra cilvēka valoda funkcionē, tad tās elementi ir funkcionāli nozīmīgi... Vai zilbes intonācijas tiešām tika pamanītas kā reģionālas šķirējpazīmes, nevis kā nozīmes šķirējas, par to neesmu pārliecināts, vajadzētu paskatīties, kā tās tika aprakstītas 19. gadsimtā.

Instrumentālais fonētiķis – papīra fonologam (2013. g. 21. janvārī)

Sveiks, kolēģi!

„Ja mēs zinātu, kas ir kodols”... Netēlo! Nedzīvo taču tādā Sūnu ciemā, lai tur nezinātu dažādās fonoloģijas teorijas. Tas, ka Tev nav izdevīgi atzīt citas teorijas, jo tad sabruks ar tādām mokām uzbūvētais kāršu namiņš, nav pamats vienas vienīgas teorijas pārsvaram pār citām. ☺ Abos Tevis pieminētajos vārdos *cirks* un *rīks* sonoritātes virsotni veido patskanis *i*, bet pēckodola līdzskaņu grupu veido 3 līdzskaņi, un tikai atbilstoši Tevis aizstāvētajai teorijai vārdu *cirks* uzskatīs par garu zilbi, bet vārdu *rīks* – par īsu.

Lai kāds tas vārds *Afganistāna* arī būtu, mūsdienu latviešu valodā tas ir. Ja nekoncentrējas uz mantoto leksiku, bet mūsdienu latviešu valodas leksiku kopumā, no šī vārda izvairīties nevarēs. ☺ Piemērus ar *j* noteikto miju pieminēju tāpēc, lai Tu redzētu (ja neesi to pamanījis jau iepriekš), ka šis līdzskanis nevis kaut kad nākotnē iekļausies sistēmā, bet iekļaujas jau tagad.

No individuālās cilvēka valodas elementiem funkcionāli nozīmīgi ir tikai tie, kas netraucē saziņai ar citiem. ☺ Ja Tu iedziļināsies katra indivīda runas īpatnībās, baidos, ka pie kādas tautas vai reģionālas grupas valodas Tu sava mūža laikā nenonāksi. ☺ Tas ir logopēdu un runas patalogu uzdevums – iedziļināties indivīda runas īpatnībās, bet arī tad tās tiek salīdzinātas ar kolektīvo normu... ☺

Par zilbes intonāciju aprakstu vēsturi paskaties gan! Un, kad būsi apskatījis, pie reizes paskaties, kā kopš 19. gs. ir mainījusies segmentu izruna, leksika, morfoloģiskā un sintaktiskā sistēma. Ja Tev ļoti nepatīk tas, kas pa šiem 200 gadiem (vai vismaz pēdējiem 70) noticis latviešu valodā, atklāti deklarē, ka Tavs interešu objekts ir latviešu valoda līdz 1940. gadam! Atšķirībā no papīra tāriem, kas bieži balstās tikai uz informāciju, kuru kāds kaut kā pēc savas saprašanas pierakstījis (nereti visai neprecīzi vai pat kļūdaini), fonētiķi balstās uz reālu runas materiālu. Ja fonologs nav nenopietns teorētiķis, viņš nemēģinās secinājumus par valodas skaņu sistēmu un tās likumībām pagrābt no zila gaisa vai vecām grāmatām (runa, tāpat kā valoda nepārtraukti attīstās, un informācija par to noveco), bet interesēsies par objektīviem fonētiskiem faktiem, meklējot būtiskās likumsakarības.

Papīra fonologs – instrumentālajam fonētiķim (2013. g. 21. janvārī)

Sveiks, kolēģi!

Zilbes kodola jēdziens tiek definēts, balstoties uz akustiskām un artikulatorām skaņu īpatnībām, nevis uz funkcionāliem apsvērumiem, tātad tas ir fonētikas, nevis fonoloģijas jēdziens. Ja ir vēlēšanās šo jēdzienu lietot

fonoloģijā, tad tas jādefinē funkcionāli. Taču tad zilbes kodola definīcija būs dažāda dažādām valodām, un dažu valodu aprakstiem tāds jēdziens vispār nebūs vajadzīgs, jo tajās nav tādas fonoloģiski definējamas sistēmas vienības kā zilbe.

Es nemaz nenoliedzu un tieši priecājos par to, ka fonētiķi balstās uz reālu runas materiālu! Tikai viņi bieži vien ar savām instrumentālajām metodēm mēģina atrisināt tos jautājumus, kuri ar tām principā nevar tikt risināti. Nevar noteikt diskrēto valodas sistēmu, vērojot pēc būtības kontinuālu signālu. Instrumentālā fonētika nepieciešama tad, kad nepieciešams aprakstīt jau agrāk noteiktas sistēmas realizāciju (un tad veidot, piemēram, cilvēka balsī runājošas datorsistēmas).

Arī „papīra” fonologs bez šaubām interesējas par objektīviem fonētiskiem faktiem. Tikai viņam palīdzēs nevis instrumentālās, bet gan eksperimentālās fonētikas (= psiholingvistiskie) pētījumi.

Afganistānu tomēr nevar īsti piesaukt, spriežot par /v/ attiecībām ar /f/, jo kāda te būtu skaņu mija? Tas, ka „nebalsīgo burtu” latvieši izrunā balsīgi? Šajā vārdā latviešu izrunā nekad nav bijis /f/. Un nevar tad teikt, ka te kaut kas mijas ar /v/. Lai notiktu mija, nepieciešams mainīties apkārtnē, bet, lai kā Tu maini šo vārdu, burtu *f* nevar atraut no nākošā balsīgā troksneņa.

Par zilbes intonāciju apraksta vēsturi pacentīšos uzzināt un informēšu Tevi.

Instrumentālais fonētiķis – papīra fonologam (2013. g. 22. janvārī)

Sveiks, kolēģi!

Domāju, ka laiks pielikt mūsu diskusijai punktu, jo tā ir visai neauglīga un nekur neved. Tomēr, pirms to beigt, gribu atbildēt uz dažiem Taviem komentāriem. ☺

Runājot par zilbes kodola jēdzienu, izskatās, ka Tu mani apzināti kaitini. Vienkārši negribas ticēt, ka Tu esi tik neapķērīgs, kā šeit gribi izlikties... ☺ Arī autosegmentālajā fonoloģijā un citās fonoloģijas skolās zilbes kodolu definē no funkcionālajiem apsvērumiem, kurus gan pamato ar reālajiem faktiem. Manuprāt, jau zinātnes princips ir – no faktiem uz vispārinājumiem, nevis otrādi. Citādi sanāk – izdomā kaut kādu teoriju un tad meklē kaut ko, kas to apstiprinātu reālajā dzīvē. Es to sauktu par pseidozinātni.

Apgalvodams, ka zilbes kodola definīcija būs dažāda dažādām valodām, Tu paud tikai nelielas cilvēku grupas viedokli. Kā jau iepriekš pārrunājām, cilvēka runas spēja un runātā saziņa ir vispārcilvēciska, nevis

raksturīga tikai kādai cilvēku grupai (ciemam, tautai utt.), tāpēc tā pamatos balstās uz vispārīgiem likumiem. Dažādos runātāju kolektīvos tikai atšķiras šo vispārīgo likumu modifikācijas. Runas vienības (skaņas, zilbes u.c.) pastāv neatkarīgi no mūsu apzināšanās un teorētiskās spriedelēšanas par tām. Ja kāds mēģina izdomāt, ka viņa ciema iedzīvotāji ir kas unikāls uz pasaules fona un nepakļaujas vispārīgām likumībām, viņš kļūst smieklīgs, jo vienīgā unikalitāte ir konkrētā ciema iedzīvotāju veiktā saziņas līdzekļu un tos normējošo likumu atlase no globāli iespējamiem.

No Tevis teiktā par instrumentālo fonētiku (ka tās metodes principā neļauj izdalīt kontinuālajā jeb nepārtrauktajā signālā atsevišķus valodas elementus) var redzēt, ka šo zinātni (īpaši instrumentālo) Tu esi apguvis visai vāji. Droši vien studiju laikā akustiskās fonētikas kurss vēl nebija izveidots. Fonologam (tiešām sakarīgam un kvalificētam) būs vajadzīgi ne tikai eksperimentālo (psiholingvistisko), bet arī instrumentālo pētījumu dati.

Par /v/ un /f/ miju: tāpat kā Tavā iepriekš minētajā piemērā *κοροβ* [..f], arī latviešu valodā vārdam *Afganistāna* reāli varēs atrast dažādu izrunu – gan gadījumus, kad tiks izrunāts [f], gan gadījumus ar [v]. Līdz ar to – kā Tu vari pamatot, ka tas, ka *κοροβ* beigās dažkārt izrunā [f] norāda uz „funkcionālu pāri”, kāda nav latviešu valodā vārdā *Afganistāna*? Neesmu vārdam *κοροβ* līdzīgus gadījumus latviešu valodā pētījis, taču domāju, ka varētu atrast gana daudzus piemērus, kur frāzes beigās notiktu līdzīga lieta, jo, ja balsīga skaņa (vienalga – vokālis vai līdzskanis) ir frāzes beigās un tai seko klusums, tā parasti zaudē balsīgumu. Saprotams, ka vārdā *Afganistāna* un citos vārdos, kuros ir *f*, apkārtnes maiņa ir samērā problemātiska, jo /f/ latviešu valodā ir aizgūtos vārdos un parasti neatrodas morfēmas beigās, lai to varētu ietekmēt sekojošā balsīgā skaņa viena vārda robežās. Bet vārdu sadūrā, kur runā darbojas tie paši fonoloģiskie procesi, kas vārda iekšienē, Tu atradīsi miju /f/ > /v/, piemēram, iedomāsimies teikumu *Grāf, Bērziņ, ko Jūs teiktu par to?* – reālā runā sanāktu [grāvberziņ kuojūsteiktupartuo].

Būs patiešām interesanti un arī vērtīgi zināt kādreizējos (19. gs. autoru) viedokļus par zilbes intonācijām! Bet vispār man ir sajūta, ka Tu un Tavi kolēģi, interpretējot mūsdienu latviešu valodas parādības, gribat pamatā balstīties uz latviešu valodniecības teorijām pirms 2. pasaules kara, neņemot vērā gan valodas, gan valodnieciskās domas attīstību Latvijā pēckara periodā.

Noslēdzot šo diskusiju, novēlu Tev atbrīvoties no dogmām un mēģināt palūkoties uz valodu un dzīvi bez „autoritāšu” sniegtajiem priekšrakstiem!

Papīra fonologs – instrumentālajam fonētikim (2013. g. 23. janvārī)

Sveiks, kolēģi!

Jā, varētu jau beigt, lai arī šis tas interesants tur tomēr parādās. Tevis rakstītajā es nepamanīju funkcionālo apsvērumu, tāpēc arī uzsāku šo tēmu. Jebkurā gadījumā dažādās valodās zilbes kodoli ir dažādi (kā arī pašas zilbes). Ja arī es esmu paudis nelielas cilvēku grupas viedokli, tas mani nemulsina – taisnība ne vienmēr ir vairākumam. ☺

Manam instrumentālās fonētikas vērtējumam skaidrojums ir vairāk filozofisks vai metodoloģisks, nevis tīri lingvistisks. Tu taču nedomā, ka varavīksnē objektīvi ir 7 krāsas? Tomēr daudzām tautām tā liekas. Vai Tu domā, ka ar labāku tālskati vai kādu citu aparātu varēs tiešām precīzāk saskaitīt, cik krāsu „īsti” ir varavīksnē? Taču ne... Tāpat ir ar instrumentālo fonētiku. Es nemaz nesaku, ka tā ir nederīga zinātne, bet fonoloģiskās sistēmas pamatjautājumu risināšanai tā principā nav piemērota.

Starp *Afganistānu* un krievu piemēru *копов* atšķirība ir tā, ka krievu valodā šajā formā (resp., vārda beigās pirms pauzes) nevis dažkārt, bet obligāti izrunā nebalsīgo troksneni. Citās tā pašā vārda formās šajā morfēmā beigās ir /v/ – lūk, arī „funkcionālie pāri” (vienas morfēmas robežās regulāri mijas /v/ un /f/).

Vārdu sadūrā tiešām darbojas līdzīgi fonoloģiskie procesi. Diemžēl, cik zinu, latviešu valodas fonētikas aprakstos skaņu pārmaiņas vārdu robežu sadūrā nav detalizēti aprakstītas. LVPPV neuzdrošinās definēt pat troksneņu asimilāciju salikteņos un dažās citās pozīcijās vārda vidū (liek „zvaigznīti”, lai brīdinātu par neizšķirtu jautājumu). Es neesmu pārliecināts, ka vārdu savienojumā *Grāf Bērziņ* notiek pilnīga asimilācija balsīguma ziņā. Tāda būtu drīzāk gaidāma nevis starp patstāvīgiem vārdiem, bet starp klitiku un patstāvīgu vārdu. Tas viss būtu tuvāk pētāms.

Diemžēl fonoloģiskā doma Latvijā kopš Annas Ābeles tikpat kā nav attīstījusies (es runāju tieši par fonoloģiju, nevis par citām fonētikas nozarēm!). Un Tavš pārmetums par tieksmi balstīties uz pirmskara latviešu valodniecības teorijām man nešķiet vietā. Mani kolēģi noteikti seko visam, kas ir rakstīts par latviešu valodas (un izlokšņu) fonētiku. Bet mūs, kā vispārīgās valodniecības piekritējus, interesē arī tas, kā principā var aprakstīt šādu vai citādu situāciju (jo gan tāda, gan citāda var gādīties pasaules valodās). Kāda tā situācija pašlaik latviešu valodā ir, to lai izpēta citi – mēs interpretēsim viņu datus.

1. Auziņa, I. Galvenie zilbju robežas definēšanas principi. *Vārds un tā pētišanas aspekti*. Rakstu krājums, 11. Liepāja : Liepājas Universitāte, 2007, 97.–106. lpp.

2. Clements, G. N. Does sonority have a phonetic basis? Comments on the chapter by Bert Vaux [tiešsaiste] 2006. [Skatīts 05.04.2013.]. Pieejams: http://ed268.univparis3.fr/lpp/publications/2006_Clements_Does_Sonority.pdf
3. Crystal, D. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. 4th ed., Oxford : Blackwell Publishers, 1998.
4. Laua, A. *Latviešu literārās valodas fonētika*. 4. izd. Rīga : Zvaigzne ABC, 1997.
5. Markus, D. Skanīguma jeb sonoritātes princips latviešu valodas zilbēs. *Linguistica Lettica*, 7. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2000, 9.–18. lpp.
6. Roca, I., Johnson, W. *A Course in Phonology*. Oxford : Blackwell Publishers, 2000.
7. Saussure, F. de. Apie lietuvių kalbos kirčiavimą (Priegaidės ir kirtis tikraja prasme). *F. de Saussure. Baltistikos raštai*. Vilnius, 2012, p. 47–72.
8. Saussure, F. de. À propos de l'accentuation lituanienne (Intonations et accent proprement dit). *Mémoires de la Société de linguistique*, VIII, 1894, p. 425–446 (= Recueil des publications scientifiques de Ferdinand de Saussure. Genève, 1922, pp. 490–512).
9. Strautiņa, V., Šulce, Dz. *Latviešu literārās valodas fonētika, ortoepija un ortogrāfija*. Liepāja : LiePA, 2004.
10. *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Sast. O. Bušs, D. Joma, A. Kalnača, I. Lokmane, D. Markus, I. Pūtele; Red. V. Skujiņa. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2007.
11. Абеле, А. К вопросу о слоре. *Slavia. Časopis pro slovanskou filologii*. Ročník III, Sešit 1. Praha, 1924, s. I.–34.
12. Соссюр, Ф. де. К вопросу о литовской акцентуации (Интонации и ударение в собственном смысле слова). *Ф. де Соссюр. Труды по языкознанию*. Москва, 1977, с. 598–619.